

BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE ÂŞIK EDEBİYATI*

Dr. Doğan KAYA

Şamanizm inancının yaygın olduğu toplumlarda, dinî hüviyetteki kişiler düşüncelerini, içinde buldukları ruh hallerini, güzel ve zihinlerde kalıcı sözlerle çevresindekilere nakletmeye çalışıyorlardı. Bunu da kulakta hoş name bırakacak ses ve heceleri tekrarlayarak sağlıyorlardı. Nesirden ziyade nazma başlangıç teşkil edecek olan ilk dinî-edebî terennümler böyle meydana geldi.

XV. yüzyıla gelinceye kadar Âşık edebiyatının yerini iki gelenek tutuyordu. Bunlar, **destan geleneği** ile **dinî-mistik edebiyat geleneği** idi.

Destan geleneğinin yegâne icracıları ozanlardı. Bugünkü hikâyeci âşıkların yaptıklarını şaman kültürünün hakim olduğu devirlerde ozanlar yapıyordu. Ozanlar, duyduğu ve bildiği kahramanlık olaylarını, zaferleri, felaketleri ve toplumu yakından ilgilendiren meseleleri derleyip nazm etmek, düzüp koşmakla mükellefti. Bunu kopuz eşliğinde yaparlardı. Ozanların musannif olma özelliklerinin yanında anlatıcılık vasıfları da vardı. Ayrıca ozanlar, özel toplantılarda (düğün, şenlik...) da başka edebî türleri başarıyla uygulardı.¹

Çeşitli Türk boylarında *kam* (Altay), *baksı*, *bakşı*, *bahşi* (Kırgız), *oyun* (Yakut), *şaman* (Tonguz), *ozan* (Oğuz) adlarıyla da anılan bu sanatçılar, toplum içinde etkili olup zaman zaman büyücülük ve hekimlik de yaparlardı².

Dinî- mistik halk edebiyatı geleneğine gelince, bu, sözlü bir gelenektir. XII. yüzyılda Ahmed Yesevî (? - 1166) ve onun müritleriyle başlayan bu gelenekte şiir, musiki ile birlikte düşünülmüş, birlikte icra edilmiştir. Bu, bir bakıma önceki devirlerdeki şiir, musiki ve oyunun tezahürü gibiydi.

Yesevî tarikatinde, Allah'a varma yolunda şiirler saz eşliğinde söyleniyor, kimi zaman da, müritler duydukları heyecanları dinî rakslarla ifade ediyorlardı. Toplantılarda söylenen hikmetler dil, vezin ve üslup bakımından, halk muhayyilesine uygun yapıdaydı.

Türklerin İslâmiyet'i kabulü sonrasında, ilim alanında ve sosyal alanda halkın üzerinde değişimler ortaya çıktı. İlim dili Arapça olurken, Farsça da edebî alanda ağırlığını hissettirdi. Türk şairleri, dille birlikte Fars ve Arapların kullandıkları aruz veznini ve şiir şekillerini de aldılar. Böylelikle Anadolu'da yavaş yavaş klasik edebiyat dönemi başladı. Fakat bilhassa kırsal kesimlerdeki sanatçılar kendi vezinleriyle yani hece vezniyle şiir söylemeye devam ettiler. Dolayısıyla Anadolu'da Klasik Türk Edebiyatı ve Halk Edebiyatı diye adlandırdığımız iki ayrı edebiyat vücut buldu.

* Yayınlandığı yer: *Âşık Edebiyatına Giriş*, Bişkek, s. 3-8.

1. *Türk Ansiklopedisi*, C. I, s. 54.

2. M. Fuad KÖPRÜLÜ, *Edebiyat Araştırmaları I*, Ank., 1989, s. 57-58.

Anadolu'da Âşık Edebiyatı önceleri dini motifler çerçevesinde gelişmeye başladı. Bunda, yukarıda sözünü ettiğimiz Ahmet Yesevî düşüncesi çerçevesinde, Diyar-ı Rum olarak adlandırılan Anadolu'da faaliyet gösteren Abdalan-ı Rum'un büyük oranda rolleri oldu. Dinî-mistik halk edebiyatı, birinci derecede; Kur'an, Peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri gibi kaynaklardan beslendi.

Tarihi metinlerde Selçuklu ordusunda ozanlar, kopuz eşliğinde epik şiir söyleyip askerleri eğlendirdikleri kaydedilmiştir. Halkın yerleşik hayata geçmesiyle göçebe kültürün ürünü olan epik şiirin yerini yavaş yavaş âşık şiiri almaya başladı. İslâm öncesi inanca ait pek çok motif ve unsur da İslâmî renge bürünerek şiirlerde kendisine yer buldu. Bir başka deyişle, Anadolu'daki âşıklık geleneği, ozan-baksı geleneğinin zaman, zemin, düşünce, dünya görüşü ve inancın değişmesiyle şekillendi, değişimle beraber yeni bir sanatçı tipi ve şiir tipi ortaya çıktı.

Dinî-tasavvufî mahiyetteki edebiyat, Anadolu'da XV. yüzyıldan itibaren yerini âşık edebiyatına bıraktı. Bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal ve siyasî sebeplerle yeni bir oluşum içine girerek âşık edebiyatı olarak şekillenmeye başladı. Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslâmlaşmasında önemli rol oynayan *Kalenderî, Hurufî, Melamî, Haydarî, Cevlakî* ve *Bektaşî* dervişleri toplum üzerinde etkili olmak için en etkili yol olan şiiri seçmiş ve şiirlerinin muhtevasında inançlarına ve düşüncelerine yer verildi. Senenin muhtelif zamanlarında yapılan ayin-i cemlerde sazlarıyla bu şiirleri terennüm ettiler; yaptıkları semahlarla bunu daha etkili kılma yoluna gittiler. Şekillenen bu yeni edebiyatla birlikte, "ozan"ın yerini "âşık"; "kopuz"un yerini de "karadüzen, bağlama, çöğür, tambura, cura" aldı. "Ozan" sözüyle "geveze, saçma sapan sözler söyleyen kişi"³ kastedilir oldu. Âşıklar şiir olarak türkü, varsağı, deyiş, kayabaşı, üçleme, koşma, mani gibi şekilleri kullandı. İlerleyen zaman içerisinde genel olarak âşık adı altında toplanan şairler, çeşitli özelliklerine göre; "âşık, Hak aşığı, halk aşığı, badeli âşık, saz şairi, halk şairi, Hak şairi, meydan şairi, kalem şairi, çöğür şairi, ozan, halk ozanı, sazlı ozan..." gibi adlarla anılmaya başladı.

Dinî-tasavvufî halk edebiyatının temsilcileri -başta Yunus Emre olmak üzere- çağlar boyunca Anadolu'da etkisini devam ettirdi. Bu tarz şairler "âşık" olarak anılıyorlardı. Şiirlerini hece ve aruz ölçüsüyle ortaya koyuyorlardı. XVI. yüzyıldan itibaren salt bu konularda değil farklı konularda da şiirler vücuda getiren ve ellerinde kopuz yerine saz olan, hece ile şiirler söyleyen şairler ortaya çıktı. Bunlar âşık sözünün yanında saz şairi veya çöğür şairi sözleriyle anılmaya başlandı. Üzülerek söyleyelim ki, birkaç yüzyıl içinde (XII.-XVI.) ozan-baksı geleneğinin Anadolu'ya yansımış şekli hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır.

³. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.I, Dergâh Yay., İst., 1977-1990, s. 118.

.....

XVI. yüzyılda, Anadolu'nun kırsal kesimlerinde İslamî kültürün etkisinde gelişen ancak Orta Asya kültüründen farklı bir kültür oluştu. Beri taraftan büyük şehirlerde de aynı kaynaklardan beslenmesine rağmen farklı bir kültür vücuda geldi. Böylelikle *halk edebiyatı* ve *divan edebiyatı* olarak iki ayrı disiplin ortaya çıktı. Her ne kadar birbirinden ayrı özelliklere sahip olsa da âşık şiirinin temsilcileri olup şehirlerde yaşayanlar, -kendilerine özgü estetik anlayışlarına rağmen- ister istemez buranın kültür hayatından etkilendiler. Divan şairlerinin kullandıkları ölçü ve nazım biçimlerine ilgi gösterdiler. Köyde yaşayanlar ise, tekke ve medrese kültüründen uzak kaldılar. Bu bakımdan dil ve muhteva yönüyle iki grup âşıklarının şiirlerinde belirli farklılıklar görülür. Şehirdeki âşıklar, genellikle kahvehanelerde, konaklarda, tekkelerde, imaretlerde ve panayırlarda boy gösterip birçoğu halktan taltif ve destek gördü.

Yüzyılın ilk yarısında şekilde ve esasta halk edebiyatı unsurları oldukça kuvvetli idi ve dil halk dili idi. Köy ve kasaba âşıklarının şiirlerinde mahallî özellikler fazlasıyla yer aldı. Ancak yüzyılın ikinci yarısında klasik şiir ve tasavvufi şiir etkisini hissettirdi ve buna bağlı olarak Arapça, Farsça kelime ve terkipler kendisini gösterdi. Kimi şairler şiir tekniği olarak aruza özenmişlerse de bunda pek başarılı olmadı; asıl güçlerini hece vezninde gösterdi. Halk şairleri, kimi zaman şehre geldiklerinde toplum tarafından irdelendiler, bu yüzden asıl huzuru köy, dere, dağ, göl gibi mekânlarda buldular. Kırsal yörelerde yapılan eğlencelerde daima aranan simalar olan bu âşıklar, ancak kendi dünyasından olan insanların arasında huzurlu oldular. Bu hükmümüz, günümüz köylü âşıkları için de geçerlidir. Ancak köyünden kente göçüp buranın yaşantısına ayak uydurmaya çalışan âşıklar, köy hayatını özlemekle beraber, bütün gayretlerine rağmen, kendilerini günden güne başka hayat ve davranış içinde bulmaktadırlar.

XVI. yüzyıldan itibaren sade Türkçe ile olaylar üzerine destanlar yazılmaya, beşeri aşkı ve sosyal hayatı konu alan şiirler söylenmeye başladı. Divan şairlerinin aksine, saz şairleri büyük yerleşim merkezlerinde, serhat kalelerinde, asker ocaklarında, Anadolu, Rumeli, Suriye, Mısır, hatta Garp Ocakları olarak nitelenen Kuzey Afrika gibi uzak diyarlara kadar gidip sanatlarını icra ettiler. Bu yüzyıla temsilcileri olan âşıkların özgeçmişlerine ait ayrıntılı bilgi olmamakla beraber, şiirlerinin, âşık şiirinin niteliği ve gelişimi (dil, konu, şekil...) hakkında fikir verecek boyutta olduğu söylenebilir. XI. yüzyılda orduya mensup âşıkların fazla oluşu ve bu dönemde tarihî ve edebî kaynakların artması, âşık edebiyatı tarihi açısından dönemin aydınlanmasında kolaylık sağlamıştır.

Kaynakların yetersizliğinden dolayı, XVI. yüzyılda âşıkların çoğu hakkındaki bilgiler yetersizdir. Öyleki, bir kısmı (Bahşi, Ozan ...) sadece bir veya birkaç şiiri ile bilinmektedir.

Bu yüzyılda adından bahsedeceğimiz âşıklar şunlardır:

Ahmetoğlu, Armutlu, Bahşî, Bahşioğlu, Çırpanlı, Dalışman, Geda Muslu, Hayalî, Hızıroğlu, Karaoğlan, Karacaoğlan, Köroğlu, Kul Çulha, Kul Mehmet, Kul Piri, Oğuz Ali, Ozan, Öksüz Dede, Pir Sultan, Sürurî.

.....

XVII. yüzyılda imparatorluğun toprakları, en geniş sınırlarına ulaşmışken, kültür ve medeniyet de bunun paralelinde doruk noktasına ulaşmıştı. Bu şiirde de aynı idi. Bu yüzyılda *Bâkî, Fuzulî, Hayalî, Hayretî, Bağdatlı Rûhî, Nev'î, Taşlıcalı Yahya, Zatî* gibi divan şiirinin dev simaları yetişti ve bu şairler imparatorluk sınırları içinde halk şairleri de dahil pek çok sanatçıyı etkiledi. XVI. yüzyılda başlayan bu etkileşim XVII. yüzyılda *Gevherî* ve *Âşık Ömer* gibi âşıkların şiirlerinde daha yoğunluklu olarak kendisini gösterdi. Aruzlu şiirlerde ister istemez heceli şiirlere nazaran daha ağır bir dil kullanıldı. Divan şiiri ve medresenin etkisiyle, yavaş yavaş divan şiirini taklit eden, saz çalmasını bilmeyen ve "kalem şuarası" olarak isimlendirilen şairler ortaya çıktı. Ancak âşıkların pek çoğu saz çalabiliyordu.

Bu yüzyılda önceki yüzyıla nazaran daha çok âşık yetişti. Kemiyet ve keyfiyet bakımından XVII. yüzyıl *Âşık Edebiyatı*nın altın dönemidir. Üç kıtaya yayılan Osmanlı toprağı sınırları içinde yetişen yüzlerce âşık, gittikleri yerlerde, halkı şiiriyle ve sazlarıyla eğlendirirken bir yandan da onları bazı konularda yönlendirdi. Ordu içindeki yeniçeri, sipahi ve leventlerden de âşıklar kervanına dahil edeceğimiz âşıklar yetişti. Ancak kaynakların yetersizliği sebebiyle bu âşıkların pek çoğu hakkında, geniş bilgiye sahip değiliz. *Âşıkları* şiirlerinden edindiğimiz bilgilerle ve şairnamelerin verdiği bilgiler ölçüsünde tanıyabiliyoruz.

Âşıklar, şiirlerinde genellikle yaşadıkları olayları ve savaşları konu ettiler; bu vesileyle pek çok destan vücuda getirdiler. Köy ve kasabalarda yetişen âşıklar ise, içinde bulunduğu ortamı dile getiren şiirle söylediler. Benzetme ve mecazlar -yüksek zümrenin tersine- havasa ait unsurlardı. Dil daha sade idi. Klasik şairler, sevgilinin verdiği tahammül edilemeyecek ölçüdeki aşk acısıyla yaşarken ve buna rağmen vuslatı talep etmezken, halk şairi vuslata talip oldu. İslamî motiflerden ve ahlak konularından uzaklaşmadı.

XVII. yüzyıla ait pek çok âşık içinden adından söz edeceğimiz isimlerde bazıları *Âşık Ömer*'in *Şairnamesinde*, *Evliya çelebi*'nin *Seyahatnamesinde* zikredilmiştir. Bunlardan kimilerinin sadece adları bilinmektedir ve eserleri elimize geçmemiştir.

Âşık, Âşık İbrahim, Âşık Mustafa, Âşık Ömer, Benli Ali, Bursalı Halil, Edhemî, Demircioğlu, Ercişli Emrah, Eroğlu, Gedayî, Gevherî, hakî, Haliloğlu, Kâmilî, Karacaoğlan, Kâtibî, Kâtip Ali, Keşfi, Kayıkçı Kul Mustafa, Koroğlu, Kul Deveci, Kul Süleyman, Kuloğlu, Öksüz Âşık, Piroğlu, Sun'î, Şah Bende, Şahinoğlu, Şermî, Tamışvarlı Gazi Âşık Hasan, Türabî, Üsküdarî, Yazıcı, Zaiî, vb.

.....

XVIII. yüzyılda, âşık sayısının çok olmasına karşılık, bir önceki yüzyılın âşıkları gücünde âşık yetişmedi. Her ne kadar bu yüzyılda, şiirin vücut bulmasına zemin teşkil eden pek çok sosyal olay ve olumsuzluklar cereyan etmişse de yüzyıla damgasını vuracak isim ortaya çıkmadı. Bunun sebebini; âşıkların pek çoğunun divan ve tekke şairlerinin etkisi altında kalmalarına, usta çırak geleneğinin yokluğuna bağlayabiliriz.

Âşıklar, bu yüzyılda da aruz ölçüsüyle şiirler ortaya koydu, hatta bu, moda halini aldı. Ancak zamanla divan şiirlerinin bilhassa muhteva bakımından etkisi azaldı ve âşıklar bu yüzyılda şiirlerinde, daha hayati konulara ve sosyal temalara yer verir oldu. Bunun yanında âşıklar, devamlı olarak tekke şairlerinin nüfuzu etkisi altında kaldı. Kahvehanelerde, bozahanelerde, meyhanelerde ve panayırlarda elinde sazı, dilinde sözü ile âşıklar, kendilerini daha fazla göstermeye başladı.

Kısmen de olsa -Nedim örneğinde olduğu gibi- divan şairlerinden bazıları hece ölçüsüne ilgi duydu. Bunun da ötesinde saz şiiri Osmanlı toprakları içinde yaşayan Ermenileri de etkiledi. Kendilerine "aşug" denilen ve adından söz ettirecek Civan, Vartan ve Mecnunî gibi Ermeni âşıklar bu yüzyılda yetişti.

XVIII. yüzyıl öneli âşıkları arasında şunları zikredebiliriz:

Abdî, Agahî, Ahmet, Ali, Âşık Halil, Âşık Sait, Âşık Süleyman, Bağdadî, Civan, Derunî, Deroiş Musa, Halil, Kâmil, Nigarî, Nuri, Hocaoğlu, Hükmî, Kabasakal Mehmet, Kara Hamza, Kâtibî, Kıymetî, Küşadî, Levnî, Mağriplioglu, Mahdumî, Mecnunî, Nurî, Nakdî, Neşatî, Nigârî, Ravzî, Sadık, Said, Seferlioğlu, Sırrı, Şem'î, Şermî, Talibî, Vartan.

.....

XIX. yüzyıl ise, Âşık Edebiyatının önemli simalarının yetiştiği yüzyıl oldu. Divan şiiri etkisini bu yüzyılda da sürdürdü. Halk şairleri, bilhassa Âşık Ömer ve Gevherî'nin etkisinde kalarak aruzla divan, semaî, selis, kalenderî ve satranç diye isimlendirdikleri şiirler yazdılar. Bunun etkisiyledir ki, hece ile yazdıkları şiirlerde dahi Arapça, Farsça kelime ve tamlamaları kullandılar.

Önceki yüzyıllardaki âşıklara nazaran bu yüzyıla mensup âşıklar hakkında daha objektif bilgilere sahibiz. Bilhassa bu yüzyılda tutulan cönkler, âşıkların kimliklerini ve sanat güçlerini öğrenme hususunda büyük oranda faydalı oldu.

Gezgin âşıklar, gittikleri yerlerde şiirleriyle ve ezgileriyle halkı eğlendirirken, bir yandan da kültür taşıyıcı özellikleriyle dikkati çekti. Âşık fasılları çerçevesinde karşılaşma yaptılar, hikâyeler, anlattılar, muammalar çözdüler, kahvelerde, düğün ve şenliklerde sazlarıyla halkı eğlendirdiler. Bunları icra ederken oradaki gençlerin üzerinde olumlu etki bırakıp bir kısmının bu yola girmesinde önemli rol oynadılar. Böylelikle, -Balkanlar dahil- geleneğin yaşamasında ve yayılmasında, önemli oranda katkıda bulundular. Bilhassa

kahveler, şehirlerde bu edebiyatın sevilmesinde ve yayılmasında çok önemli bir fonksiyonu yerine getirdi.

Köylerde ve kasabalarda ise bu işi, *köy odaları* yerine getirdi. Halk, bilhassa güz ve kış mevsiminde, çeşitli vesilelerle bu odalarda bir araya geldi, âşıkların şiirlerini, türkülerini ve anlattığı hikâyeleri dinledi. Âşıkların en belirgin vasıfları saz çalmaları ve irticalen şiir söylemeleridir. Çeşitli vesilelerle düzenlenen toplantılarda âşıklar, kendilerinin olduğu kadar, ustaların şiirlerini de icra ettiler. Geleneğin gereği âşıklar yanlarında çırak gezdirdiler. Bu yüzyılda yönetim ve toplumun ilgisi âşıklara karşı daha da arttı. 1826' da II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı kapatması, tekkelerin zamanla eski hüviyetini yitirmesi üzerine, âşıkların da yetişme kaynakları kurudu ve asker şairlerin sayısı giderek azaldı.

Bütün yönleriyle yaşatılmaya çalışılan âşıklık geleneği, "*semaî kahvelerine*" kendisine yaşama ortamı buldu. Bilhassa Cuma ve Ramazan gecelerinde buralarda sanatını icra etme imkânı bulan "*meydan şairleri*" destan, koşma, semaî, kalenderî, yedekli maniler söyleyerek, muammalar çözerek, halkın ilgisini çektiler, sevgisini ve takdirini kazandılar. Semaî kahvelerinde güç gösterisi yapan âşıklar genellikle tulumbacı oldukları için buralara "*tulumbacı kahveleri*" de denildi.

Semaî kahveleri genellikle *Direklerarası* ve *Unkapanı*'nda bulunuyordu. Daha sonraları, Tophane, Boğazkesen, Eyüp gibi semtlerde bu tarz kahveler açılmışsa da 1908Te ilân edilen meşrutiyetten sonra birer birer ortadan kalktı.

Önceki yüzyıllarda olduğu gibi bu yüzyılda da tarihi olaylar, imparatorluğun sosyal durumu, devlet yönetimi, karşılaşılan olumlu ve olumsuz sahneler destanlara konu oldu ve bu yönüyle destanlar tarihe kaynaklık etti.

Âşık Edebiyatı alanında derin izler bırakan Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Dertli, Dadaloğlu, Seyranî, Sümmanî, şenlik ve Bayburtlu Zihni gibi şahsiyetler bu yüzyılda yetişti. Hatta bazı simalar kendinden sonraki âşıklar üzerinde o derece etkili oldu ki, Şenlik, Ruhsatî, Emrah, Dertli, Deli derviş Feryadî, Sümmanî ve Derviş Muhammed gibi... kendi adlarıyla anılan *âşık kolları* ortaya çıktı.

XIX. yüzyıldan adından söz edeceğimiz âşıklar şunlardır:

Ağahî, Arifî, Âşık Ali, Âşık Ömerî, Bahrî, Beyoğlu, Bedrî, Bezlî, Bezmî, Celalî, Ceyhunî, Dadaloğlu, Deliboran, Dertli, Devamî, Erzurumlu Emrah, Ferdî, Figanî, Gedaî, Hengamî, Hızrî, Kemalî, Kamilî, Kemterî, Kusurî, Lutfî, Mehmed, Mehmed Ali, Merdanî, Meydanî, Micmerî, Minhacî, Muhibbî, Nazî, Nigarî, Nuri, Pesendî, Remzî, Ruhsatî, Develili Seyranî, İspartalı Seyranî, Seyyid Osman, Sabri, Sururî, Sümmanî, Şermî, Şenlik, Tahirî, Tanburî Mustafa, Tıflî, Zehrî, Zihnî.

.....

XX. yüzyılda âşıklık geleneği gücünü muhafaza etti. Âşıklar, medeniyet ve teknoloji çerçevesinde seyreden değişikliklere ayak uydurdu. Her devirde olduğu gibi bu yüzyılda da âşıklar, toplumun aynası olma özelliğini korudu. Ülke sathına yayılan ve toplumu etkisi altına alan radyo, televizyon ve gazete gibi kitle iletişim araçlarının ağır baskısına karşı varlıklarını sürdürmeye çalıştılar. 1931, 1964 ve 1967 yıllarında Sivas'ta ve 1966 yılından itibaren Konya'da yapılan âşıklar bayramında var olduklarının ve geleneğin yaşadığının sinyallerini verdiler. Ülkenin dört bir yanında yapılan şenlik, festival, bilgi şöleni gibi sanat ve kültür faaliyetlerine iştirak ederek, tarihteki eğlendirme ve eğitime gayretleri içinde oldular. Doldurulan plak ve kasetlerle türkü repertuarına katkıda bulundular.

Bu yüzyılda hece vezni yine vazgeçilmez ölçü oldu. Hemen her konuda ortaya konulan şiirler, sazlarla daha kalıcı ve etkileyici hale getirildi. Saz, irticalen şiir söyleme, mahlas kullanma, karşılaşma yapma bu yüzyılda da devam etti. Ancak, hikâye anlatma ve muamma çözme geleneği eski gücünü yitirdi.

Aşk konusunun yanında geçim zorluğu, şehire göç, gurbet, yaşanan problemler, toplum ve devlet işlerindeki düzensizlikler de ağırlıklı olarak şiirde kendisini göstermeye başladı.

XX. yüzyılda iz bırakan âşıkları şöyle sıralayabiliriz:

Abdülvahab Kocaman, Ahmet Poyrazoğlu, Ali İzzet Özkan, Âşık Veysel, Aziz Üstün, Bayburtlu Celali, Cemal Hoca, Davut Sularî, Derdiçok, Efkârî, Emsalî, Eyyubî, Fehmi Gür, Ferrahî, Gufranî, Gürünlü Gülhanî, Habib Karaaslan, Hacı Karakılçık, Hasretî, Hicranî, Huzurî, Hüdaî, Hüseyin Çırakman, İlhamî Demir, İlhamî, İsmetî, Kağızmanlı Hıfzı, Kul Gazi, Kul Nuri, Kul Semâî, Mahzunî Şerif, Maksut Feryadî, Mehmet Yakıcı, Meslekî, Mevlüt İhsanî, Meydanî, Murat Çobanoğlu, Musa Merdanoğlu, Müdamî, Mürsel Sinan, Nusret Korunî, Pervanî, Posoflu Zülalî, Reyhanî, Ruhânî, Rüstem Alyansoğlu, Sarıcakız, Sefil Selimî, Selmanî, Seyit Yalçın, Seyit Türk, Şeref Taşlıova, Talibî Coşkun, Yüzbaşıoğlu, Zakirî, Zülfikar Divanî.

ÂŞIK EDEBİYATININ ÖZELLİKLERİ:

1. Âşık edebiyatı, kendilerine âşık, ozan, saz şairi denilen sanatçılar tarafından meydana getirilmiş edebiyattır.

2. Âşık edebiyatı, beş yüz yılı aşan bir zamandan günümüze kadar gelen ve Anadolu, Rumeli ve Azerbaycan ve İran'da gelişen bir edebiyattır.

3. Âşık edebiyatı, geniş halk kitlelerinin derdine, inancına, heyecanına, ümitlerine dil ve duygu inceliğine cevap veren, birbirinden farklı çevrelere, çeşitli tarikat ve meslek mensuplarına, farklı beğeniye sahip insanlara seslenen, çeşitli zümreler arasındaki ortak bir edebiyattır.

4. Âşıklar, koşma, destan ve semai adı verilen şiirlerle şiirlerini hece ölçüsüyle vücuda getirmişlerdir. Ancak XVII. yüzyıldan itibaren bazı âşıklar, divan şairleri gibi aruz ölçüsüyle de şiirler yazmışlardır.

5. Birim olarak dörtlük kullanılmıştır. Ancak zaman zaman ikiliklerle yahut bentler halinde de ürünler ortaya konulmuştur.

6. Kullanılan dil oldukça sade, ve halk Türkçesidir. Tasvirler, mecazlar yapmacıktan uzaktır ve halkın günlük hayatta kullandığı benzetme, yakıştırma, deyim, atasözü, yemin, tekrar sözleri vs. gibi kalıp ifadelerle sağlanmıştır.

7. Halkın durumu, beklentisi, sevinci, acısı, yaşadığı olayları, kişiler ve diğer canlılar, tabiat, aşk hülasa halka ait bütün özellikler şiirlere konu edilmiştir.

8. Âşıklar, geleneğin gereği, şiirlerinin sonunda mutlaka mahlas kullanmışlardır.

9. Şiirler, saz eşliğinde terennüm edilmekle beraber, bazıları saz çalmamışlardır.

10. Âşıkların pek çoğu şiirlerini irticalen söylemiştir.

11. Pek çok âşık doğup büyüdüğü yerde kalmamış, sanatlarını ülkenin birçok yerini dolaşarak icra etmişlerdir.

12. Kimi âşıklar hikâyeler gerek ustalarından öğrendiği, gerekse kendisinin tasnif ettiği hikâyeleri anlatarak halkı eğlendirme ve eğitime yoluna girmişlerdir.

13. Kişiler, birçok sebeplerle âşıklığa başlamışlardır. Bunların başında da gördükleri ve etkisinde kaldıkları rüyanın, bir usta yanında yetişmenin, sazlı-sözlü ortamın ve anlatılan halk hikâyelerinin önemli ölçüde rolü olmuştur.